

Brochure Den Haag nr.180 nov. 1972

DE WERELDGODSDIENSTEN KRITISCH BESCHOUWD.

Als men een wereldreligie wil bezien, dan zijn er een paar dingen, die men zich altijd moet afvragen.

In de eerste plaats: wat is de eigenlijke leer?

In de tweede plaats: wat is de verkondiging, zoals die nu wordt gedaan?

In de derde plaats: wat is de praktijk tegenover de leer?

Ik meen dat dit de beste benadering zou zijn. Een aangezien het christendom misschien wel niet de grootste godsdienst is op deze wereld, maar toch wel één die het meest van zich laat horen in deze streken, zou ik graag willen beginnen met het christendom.

CHRISTENDOM.

Het christendom bestaat uit een aantal leringen, die vooral in de moderne tijd geënt zijn op het Oude Testament en het Nieuwe Testament. In het Nieuwe Testament komen een aantal gelijkenissen (uitspraken) voor. Het merendeel daarvan wordt geheel of gedeeltelijk gedekt door andere apocriefe geschriften, zodat we kunnen aannemen dat het grootste deel van hetgeen aan Jezus wordt toegeschreven wel ongeveer juist zal zijn. Maar wij weten ook dat die gelijkenissen zeker niet bepalend zijn voor de werkelijke inhoud van het christendom,

In de evangeliën zelf wordt nl. opgemerkt dat de leerlingen vragen. "Heer, waarom spreekt Gij toch tot hen (het volk) in gelijkenissen?" Dan zegt Jezus: "Omdat zij anders niet verstaan, want zij kennen niet, zoals gij het Koninkrijk Gods in zich." Met andere woorden: er is in het christendom een verborgen Leer. Later wordt die de gnosis genoemd.

Deze verborgen leer is aan de leerlingen bekend. De praktijk wijst uit dat de leerlingen verschillende dingen doen, die later niet meer voorkomen: ze doen wonderen, ze profeteren, ze hebben een ontzettend uithoudingsvermogen en ze hebben een leefwijze, die sterk afwijkt van wat we bij het latere christendom zien.

Waarom horen wij van deze gnosis of geheime leer praktisch niets? Als wij het christendom in de moderne tijd zien, dan worden we geconfronteerd met sacramenten. Deze sacramenten zijn gebaseerd op de evangeliën. Gelijktijdig echter blijkt uit de evangeliën niet dat deze sacramenten (magische rituele handelingen) als zodanig zijn ingesteld. Vraag: waarom worden ze dan als essentieel voor het christendom beschouwd?

Wij weten uit enkele apocriefe geschriften, die overigens niet als historisch juist worden aanvaard door theologen en kerkgeleerden dat Jezus ook bepaalde rituele en magische handelingen zou hebben verricht. Er bestaan daarover onder andere beschrijvingen van een soort rituele bijeenkomst, die

een beetje doet denken aan het misoffer en ook wel herinnert aan het offer van Melchizedek. Daarbij zouden er bepaalde incantaties zijn uitgesproken en zouden zich bepaalde wonderlijke verschijnselen hebben voorgedaan. Hetzelfde geschrift vertelt dat de opstanding van Lazarus niet alleen maar te danken was aan Jezus' woord, maar dat daaraan een bepaalde plechtigheid vooraf ging, waarbij vijf van zijn leerlingen zouden hebben geassisteerd. Als dit niet juist is, waarom worden wij dan met het magische karakter van het sacrament geconfronteerd? Indien het wèl juist is, waarom worden dan al die andere riten, die kennelijk toch heel grote resultaten kunnen leveren, ook niet in deze tijd gebruikt?

Indien u het mij vraagt, is het moderne christendom een gecastreerde versie van datgene wat Jezus eens aan zijn leerlingen heeft overgedragen. De basis van het christendom is dus duidelijk een andere dan die waarop het huidige christendom beweert te stoelen. De gebruiken en de visies van de moderne christenen zijn zeker niet geheel in overeenstemming met de kernleer, zoals Jezus die aan zijn leerlingen heeft gebracht. Dan stellen wij verder: het christendom stelt een aantal eisen t.a.v. de leefwijze. Tot die leefwijzen behoort onder meer het terzijde stellen van bezit. Er behoort o.m. bij: het vrijwillig dienstbaar zijn, het in de eerste plaats leven voor het Koninkrijk Gods en pas in de tweede plaats voor het koninkrijk der mensen. De praktijk wijst uit dat zelfs de christenen, die de armoede hebben aanvaard, gelijktijdig alles doen om bezittingen te vergaren hetzij voor hun Orde, voor hun kerk, hetzij voor de een of andere groepering of gemeenschap. Het vertrouwen in God, dat zo essentieel lijkt in de verkondiging, wordt dus zeker in het christendom niet voortgezet.

Wij kunnen verder constateren dat vele kerken, kerkgenootschappen en groeperingen, die zich christen noemen in deze tijd beschikken over zeer grote bezittingen, dat deze worden geëxploiteerd op een wijze die zeker niet in overeenstemming is met de christelijke naastenliefde en ook niet strookt met wat we van een goed christen kunnen verwachten: eerlijkheid, trouw, liefde voor de naaste. Ik doel hier op aandelen van bepaalde bedrijven, die voor het merendeel in handen zijn van het Vaticaan, terwijl voor de arbeiders in die bedrijven de levenscondities op z'n minst genomen slecht zijn. Ik wil eraan herinneren dat bepaalde, noem het maar kolonialistische exploitaties, voor een deel weer via aandelen in handen zijn van bepaalde kerkgenootschappen, die daaruit hun inkomsten puren om God te verheerlijken met het bloed en het zweet van de armen. Ik geloof niet, dat dit juist is.

Ik meen dan verder te mogen stellen: het christendom als zodanig ontkent het wereldlijk gezag niet, maar stelt zich boven elk kerkelijk en wereldlijk gezag zodra het gaat om innerlijke erkenningen en innerlijke kwesties. Het merendeel van het christendom predikt echter ook nog in deze dagen een voortdurende gehoorzaamheid, zelfs een slaafse gehoorzaamheid t.a.v. het gezag. Het christendom ontkent het recht van de mens om innerlijk bewust te worden, om zelf te denken en probeert door een paternalistische benadering de mens klein te houden, zonder hem gelijktijdig de mogelijkheid te geven in kinderlijke vreugde God te beleven. Als zodanig meen ik, dat het christendom niet beantwoordt aan de leer, die Jezus heeft gegeven. Ik meen,

dat het christendom in zijn praxis zowel als in zijn theorie en ritueel niet in overeenstemming is met datgene wat Jezus aan zijn leerlingen heeft overgeleverd. Ik meen, dat de gehele organisatie van het christendom in hiërarchisch geconstrueerde groeperingen in strijd is met datgene wat Jezus heeft gevraagd van zijn leerlingen.

U zult zich afvragen, of dit niet een al te vernietigende kritiek is. Maar ja, het onderwerp is in de eerste plaats de kritische beschouwing. Daarnaast kunnen wij stellen, dat het christendom veel heeft bijgedragen tot kerstening van de wereld en daarbij ook tot de ontwikkeling zowel sociaal, mentaal, materieel als hier en daar zelfs geestelijk. Dit is ongetwijfeld waar. Maar daartegenover staat dat andere geloofswaarden en normen, ja zelfs heidense, verwaarloosde geloofsnormen in hun tijd tot soortgelijke prestaties in staat bleken te zijn. Het is dus niet essentieel christelijk dat b.v. in de 5^e tot de 8^e eeuw kennis, die teloor dreigde te gaan, in de kloosters werd bewaard. Dergelijke dingen zien we ook in Egypte en in Griekenland als er nog geen sprake is van christendom. Ik vind dat de nadruk daarop wel even mag worden gelegd.

Het christendom heeft veel goeds tot stand gebracht, maar het dankt dit niet aan het feit dat het christendom is. Het dankt dit niet aan het feit dat het Jezus' leer volgt, maar het dankt dit slechts aan zijn organisatorische opzet, die echter op soortgelijke wijze ook in andere landen onder totaal andere condities is voorgekomen en waarbij een soortgelijke invloed op de maatschappij kan worden geconstateerd.

De Islam

De tweede groep, die in deze tijd erg belangrijk is en op de voorgrond komt, is de ISLAM. Vandaar dat ik ook hieraan een korte beschouwing wil wijden. In de eerste plaats: een groot gedeelte van de legenden en voorstellingen, die in de islam, ook bij de interpretatie van de koran, een zo grote rol spelen berusten niet op waarheid.

In de tweede plaats: de koran is eerder dan de evangeliën vastgelegd direct in het bijzijn van de stichter van de islam: Mohammed. We weten dat Mohammed, zoon van Abdallah de kameeldrijver (meermalen gehuwd overigens), zich verzet tegen het bijgeloof in dit deel van de wereld. Zijn grote strijd gaat hier tegen de aanbidding van stenen en vuur. Hij probeert dit ongedaan te maken. Zijn heilige oorlog, zijn strijd om nieuwe sociale rechtvaardigheid zowel als religieuze zuiverheid tot stand te brengen in de stad Mekka mag dan ook worden beschouwd, als een strijd tegen dit bijgeloof.

Uit de koran blijkt dat het vereren van stenen, gesneden beelden, tekens en voorstellingen volgens de boodschap, die Mohammed van Allah heeft ontvangen of pretendeert te hebben ontvangen, niet geoorloofd is. Het middelpunt van de bedevaart, die voor menig moslim het belangrijkste is in zijn leven, is de Kaäba! De Kaäba is een steen, die reeds vóór Mohammed zegevierend Mekka binnen trok en als god werd vereerd door de inwoners. Een strijdigheid.

Mohammed is zeker niet tegen andere godsdiensten. Zelfs uit verschillende soera's kunnen wij constateren dat hij eerbied voor en dulging van b.v. christendom en jodendom vooropstelt. Het is bekend, dat hij zelfs met een christelijke slavin is getrouwd. Dat hij haar niet tot zijn geloof bekeerd. Hij heeft haar in haar geloof gerespecteerd. Op grond van de leringen van deze zelfde Mohammed werden echter en worden vaak nog alle ongelovigen geminacht en afgewezen. Dit geldt ook voor de christenen. Pas in de laatste tijd begint daarin hier en daar verandering te komen.

Mohammed stipuleert de rechten van de mens, en legt deze vast in de koran, of doet deze vastleggen, want Mohammed zelf kon niet schrijven. Deze wetten gaan uit van een sociale rechtvaardigheid. Bijvoorbeeld wordt nauwkeurig omschreven dat een man, die huwt, aan zijn vrouw bepaalde verplichtingen heeft; dat als je meer vrouwen wilt nemen, je niet de een boven de andere moogt voorttrekken, dat je hen gelijk moet behandelen en dat soort dingen. In de praktijk geldt het tegenovergestelde. Het scheidingsrecht, dat door Mohammed in de eerste plaats wordt gegeven om ook voor de vrouw een mogelijkheid te scheppen haar vrijheid te herwinnen, wordt in de verdere wetgeving op een heel andere wijze geïnterpreteerd en wordt gemaakt tot de mogelijkheid de vrouw te ontrechten door de driemaal herhaalde formule van verstoting.

Het leergezag van Mohammed is in feite dat van God. Er is een wet. Deze wet is vastgelegd. Het gedrag van de mens is vastgelegd. Hij heeft zich daaraan te houden. Meer heeft hij niet nodig.

De islám blijkt echter grotendeels op interpretaties gebaseerd te zijn. Men rechtvaardigt dit soms door te zeggen dat Mohammed, die als uitlegger van wetten en als rechtvaardige bekend stond en daardoor Sjerif van Medina is geworden, zelf wetten interpreteerde. Ik meen dat dit onjuist is. Gods wet is onaantastbaar! Ze vraagt geen verdere interpretaties; ze vraagt naleving. Indien we datgene wat de islam als geheel heeft gedaan in de afgelopen eeuwen vergelijken met de voorschriften van de koran, dan komen we tot de conclusie dat ze in feite vaak lijnrecht in strijd daarmee heeft gehandeld dankzij de verschillende z.g. interpretaties.

Als we verder nagaan in hoeverre b.v. de rechtspraak in de islamitische wereld tot stand is gekomen, dan zien we dat er heel veel Kadi's zijn (rechters), die zich baseren op uitspraken van de koran en die toepasselijk verklaren voor bepaalde gevallen. Het blijkt echter ook, dat er nooit een werkelijk recht is geweest behalve in één periode; dat is de periode van de Kaliefen, die – zoals menigeen blijktbaar niet weet, maar het is toch werkelijk waar - christenen waren. Een vreemde toestand.

Wij zien dat Mohammed juist elk politiek gezag verwerpt; dat hij pleit voor een broederschap in de aanvaarding van de ene God. Die broederschap omvat ook het jodendom. In de tegenwoordige tijd wordt dezelfde koran gebruikt als een middel om haat te zaaien tegen het jodendom, om verzet te zaaien tegen bepaalde vormen van christendom, om een verwerping tot stand te brengen van anderen die één God aanbidden.

Ik wil niet de gehele koran met u nagaan met alle wetten daarin. Er bestaan goede vertalingen van de koran. U kunt zelf de soera's nalezen en op grond

daarvan nagaan in hoeverre het huidige gedrag van vele moslims in strijd is met de letterlijke betekenis van de soera's. Ik geloof dat we ook hier te maken hebben met een gezag, dat is opgebouwd op de leer van deze man, op zijn openbaring zonder dat er ook maar iets van overblijft behalve een ledige uiterlijke vorm. De islam heeft met het christendom één ding gemeen: het is de schil, terwijl het vruchtvlees is opgevreten door de wormen.

Een belangrijke godsdienst, ofschoon als zodanig minder gezien als het hindoeïsme.

HINDOEÏSME.

De Hindoe baseert zich op een drievuldigheid. Het hindoeïsme kent een verlossingsleer. De Hindoe echter heeft de neiging de hemelkrachten in te delen van de hoogste tot de laagste toe. Hij kent er bepaalde familierelaties aan toe. Hij geeft bepaalde machtsverhoudingen weer, zodat we gaan van de kleine goden, die in feite zoiets zijn als dienende geesten die tussen de mensen rondwaren, tot de allerhoogste goden, de kracht, die ergens achter alle krachten verborgen is en die tot uiting komt. Wat dit betreft is het verschil tussen het hindoeïsme en de werkelijke leer van het christendom en de islam niet zo groot als men wel zou denken. Als wij het judaïsme - wat ik nog niet heb genoemd - hierbij betrekken, dan mogen we wijzen op de hiërarchieke opbouw van het heelal zoals in de kabbala is weergegeven. Er zijn vele overeenkomsten te vinden met de hiërarchieke opbouw, die ook bij het hindoeïsme wordt gebruikt. Men zegt, dat de Hindoes veel heidenser zijn dan de anderen. Want, zo zegt men, zij aanbidden vele verschillende goden. Zo zouden wij ook kunnen zeggen dat katholieken heidenen zijn, want zij vereren vele heiligen. Men vraagt de bemiddeling van bepaalde krachten.

In het christendom wordt ook vaak de bemiddeling gevraagd van bepaalde personen. In de islam doet men een beroep op bepaalde heiligen, opdat zij zullen bemiddelen bij Allah. Geen groot verschil. Het grote verschil ligt, geloof ik wel, in het feit dat bij de Hindoes wordt geloofd aan een zielsverhuizing, iets wat in het christendom niet geheel wordt ontkend, maar niet letterlijk wordt genoemd. Dit wordt wel bestreden - naar ik meen - in de islam. Er wordt hieraan geen enkele aandacht besteed. Er wordt wel gesproken over een rechtlijnige beoordeling van de mens na zijn dood. Hierin zou dus het verschil kunnen liggen. In de oorspronkelijke hindoeleer, in de brahmaanse geschriften staat echter niets over een zielsverhuizing naar de dierenwereld. Dit zijn latere interpretaties. En men krijgt soms het gevoel, dat deze interpretaties ten doel hadden bepaalde primitieve mensen te intimideren.

In de hindoeleer bestaat wel een leer t.a.v. een kosmische cyclus, die o.m. een afwisseling van standen ten gevolge heeft en daarnaast een voortdurende hergeboorte van wijsheid tot stand brengt. Ik meen, dat deze lering als zodanig dichter bij de waarheid ligt dan de interpretatie, die nu in het christendom en ook in de islam gelden. Want in beide gevallen wordt het bestaan van vernieuwende profeten ontkend. In de hindoeleer echter wordt het bestaan van een vernieuwende leraar of profeet aanvaard. In zoverre heeft de hindoeleer dus enige voorkeur, want ze bevat die continuïteit die de beide andere genoemde godsdiensten niet bezitten. Zij heeft ook een groot aantal nadelen.

Door de standenverdeling, die de kern is van het sociale systeem waarop het hindoeïsme is opgebouwd, wordt een groot aantal mensen de noodzakelijke kennis onthouden. Zij worden dus door een betrekkelijk kleine kaste (van de tweemaal-geborenen) a.h.w. geleid. Zij hebben niet het recht door te dringen in bepaalde kosmische geheimen en krijgen daarvoor ook niet de kans. De werkelijke esoterische kennis, die in het hindoeïsme ligt, was tot voor kort voorbehouden aan enkelen in de stand der brahmanen en daarnaast aan een aantal mensen, die zich losmaakten van de gehele hindoe-samenleving en als kluizenaars hun eigen wijsheid zochten.

De systemen van training, die in de hindoeschool een belangrijkere rol spelen dan in het christendom (ofschoon ook daar ascese voorkomt zo goed als in de islam) voert tot de systemen van yoga (een aantal systemen dat onder deze verzamelnaam wordt samengevat), daarnaast tot bepaalde trainingsprocedures, ook ten aanzien van magie etc.

Het erkennen van bovennatuurlijke krachten als iets waarmee ook de mens contact kan hebben en waarmee de mens kan werken is hier aanmerkelijk sterker. Gelijktijdig echter wordt dit misbruikt om de dommen te verbluffen met wonderen, die in feite niets anders zijn dan goochelarij.

De pretentie van heiligheid is vaak ook gebaseerd, zoals soms bij het christendom in de middeleeuwen, op het ongewassen zijn van degenen die met grote brutaliteit om aanzienlijke aalmoezen vragen. Ik geloof, dat een gebrek aan eenheid in de hindoeereld voor een groot deel te wijten is aan het onvermogen van de doorsnee-mens om werkelijk toegang te krijgen tot het essentiële van de leer.

BOEDDHISME

Uit het hindoeïsme komt het Boeddhisme voort.

Het boeddhisme is eveneens een leer - dat heeft het met het christendom gemeen - waarin onthechting als één van de eerste voorwaarden voor de bewustwording geldt. Bij deze onthechting heeft de mens a.h.w. het medeleven met al het bestaande nodig (dit treedt in de plaats van de naastenliefde in het christendom), daarnaast heeft hij bepaalde wijsheden te volgen. Dan zijn er een aantal pijlers (eigenschappen, die je bij jezelf ontwikkelt), waardoor de bevrijding wordt bewerkstelligd. Hier kent men ook de zielsverhuizing of reïncarnatie, ofschoon deze in de oorspronkelijke vorm niet inhoudt: het terugkeren tot lagere vormen. Wel wordt dit later weer overgenomen van het hindoeïsme en van bepaalde natuurgodsdiensten, die sterk in het boeddhisme zijn geïnfilteerd.

Het belangrijke van Boeddha's leer is ook weer, dat stoffelijk gezag en stoffelijk bezit niet belangrijk zijn, maar slechts het verkrijgen van inzicht in jezelf en het handelen met volledige rechtvaardigheid tegenover de wereld. De mensen doen dit niet.

Het boeddhisme is langzaam maar zeker geworden tot een kliek van spreukenopdreuners. Mensen, die niets anders doen dan allerlei wijsgerige geschriften en filosofieën citeren, die soms in de verste verte niets te maken

hebben met de oorspronkelijke leer van de Boeddha, daarnaast heel veel bijgelovigheden, vereringen (b.v. de waterverering en het brengen van offers aan boeddhabeelden) iets wat door de Boeddha absoluut wordt ontkend, wat hij volledig bestrijdt. Kortom, wat er overblijft in deze tijd is een vreemd mengsel van allerlei filosofieën en staatkundige bedoelingen, welke weinig of niets gemeen hebben met de werkelijk leer van de Boeddha.

Het boeddhisme heeft het voordeel dat het de mens leert dat hij zich moet verheffen boven zijn materieel bestaan, daarnaast bevat het - duidelijker dan in elke andere godsdienst - de stelling dat je door een langzame evolutie kunt komen tot de werkelijke bewustwording. Er is dus geen absolute hemel-hel-verhouding. Er is eerder de geleidelijke mogelijkheid om te komen tot het hoogste bewustzijn. In deze zin is het boeddhisme meer waardevol.

Uit het boeddhisme zijn weer een aantal nevenvormen ontstaan, die grote invloed hadden op reeds bestaande filosofieën.

TAOÏSME

Het Taoïsme blijkt voor een groot gedeelte beïnvloed te zijn door de boeddhistische visie. In het taoïsme vinden wij ook weer de relatie van de mens met alle natuurkrachten, zijn evenwichtigheid en ook zijn mogelijkheid tot hergeboorte. Hier vinden we tevens - vooral in het normale geloof, niet in de oorspronkelijke stellingen - het rondwaren van vele al dan niet gediensstige of demonische geesten, die in de wereld der mensen onmiddellijk kunnen ingrijpen.

ZEN BOEDDHISME

Het Zen - Boeddhisme probeert een werkelijkheidsvervreemding te bereiken door de mens te confronteren met vragen waarop schijnbaar geen antwoord mogelijk is. Bijvoorbeeld: hoe vliegt een vogel zonder vleugels? Het overpeinzen van dergelijke vragen en het beantwoorden daarvan brengt de mens in contact met het absurde, maar gelijktijdig met een vaste ordening. De mens is gebonden aan een vaste ordening. Hij moet zich door zijn geestelijke processen losmaken van zijn geestelijke gebondenheden, voordat hij ook zijn stoffelijke gebondenheden kan ontkennen.

Sterke discipline en grote wetten spelen bij het Zen -boeddhisme een rol. Ik meen, dat dit in bepaalde perioden - o.a. van 1750 af - zelfs een bijzondere nadruk heeft gekregen. Want ook toen bestond het Zen -boeddhisme reeds, maar werd het gebruikt als basis voor bepaalde meer lichamelijke disciplines.

Hiermee heb ik een aantal van de grootste godsdiensten van de wereld opgesomd. Er zijn natuurlijk altijd weer groepen te vinden waarvan men zegt: ja, wat zijn ze eigenlijk? Bijvoorbeeld; zijn de Heiligen der Laatste Dagen nu wel of geen christenen? In de praktijk zijn ze geen christenen, omdat zij komen tot een ontkenning van het gezag van Jezus, waarop een ieder zich baseert. Men aanvaardt Jezus wel, maar men stelt daarboven een nieuwe

openbaring. Het geloof op zichzelf is niet dermate verbreid, dat het een nadere beschouwing waard is. Het is wel opvallend, dat de huidige praktijk sterk in strijd is met de werkelijke leer en met de praktijk in de eerste dagen. Ook hier valt op, dat tussen de periode van Brigham Young (mormonen) en de huidige periode zeer grote verschillen liggen en dat de verkondiging van deze leer plus haar nu geldende moraal voor een groot gedeelte wordt bepaald door haar poging sociaal aanvaardbaar te zijn, niet door een innerlijke zekerheid die gebaseerd wordt op een goddelijke openbaring zonder meer.

Dan zou je je ook kunnen afvragen; hoe zit het met de kerk van Engeland? De kerk van Engeland is gewoon een kwestie geweest van een echtscheiding, die een paus niet goed vond. Toen heeft namelijk de koning gezegd: als je het niet goed vindt, word ik zelf paus en dan vind ik het wel goed. En toen was de kerk van Engeland geboren. Ze is in feite een katholieke kerk, die een beetje is teruggegaan in de richting van haar eigen ontwikkelingen.

Dan zijn er ook nog - en ik geloof dat we dat niet helemaal opzij mogen zetten - de z.g. duistere godsdiensten, die we kunnen samenvatten als **TANTRISME, VOODOOISME** e.d. In deze godsdiensten gaat men uit van de bezielde natuur. In deze bezielde natuur zijn bepaalde krachten aanwezig, vaak ontleend aan andere godsdiensten. Deze krachten of figuren worden magisch gebruikt. Daarin is de magische interactie van de mens met de rond hem werkende krachten werkelijk belangrijk, al het andere is secundair.

De ritens zijn hier van een zuiver magisch karakter. De mens leeft zich uit in deze ritens en onderwerpt zich gelijktijdig sterk aan machten, die hij vreest. Het is een godsdienst van vrees en mede van magisch streven. Zij omvat op het ogenblik, als we alles bij elkaar tellen wat onder dit hoofdstuk kan worden samengevat, toch altijd nog ongeveer 10.000.000 aanhangers. Deze godsdienst leent zich zo sterk tot machtsmisbruik door degenen die feitelijk het magische overwicht hebben, dat hier vanuit geestelijk standpunt kan worden gesproken van iets demonisch of verwerpelijks, ook indien sommige van de nevenwerkingen, die in deze tantrische en voodoo-istische ritens voorkomen wel degelijk ten goede werken voor de mens.

Dan blijft nog over het **NATUUR-GELOOF**, dat heel wat meer verbreid is dan u wel zou denken. Deze vorm van geloof, ofschoon geen wereldreligie in de zin van het woord, is ook verbreid genoeg. Op het ogenblik heeft het nog een 90 miljoen aanhangers, betrekkelijk veel dus. Hierin worden de krachten van de natuur aanbeden. De natuur is bezielde en de mens zoekt op enigerlei wijze met die krachten tot harmonie te komen, dan wel ze te domineren. Ook in een dergelijk geloof zijn bepaalde magische en bijgelovige gebruiken dominerend. Aan de andere kant ontstaat er een rapport met de natuur dat verre de bestrevingen van andere wereldreligies overtreft, doordat het de mens invoert in een harmonisch leven waarin grote krachten, die inderdaad bestaan, zich kunnen openbaren aan de mens. Gelijktijdig is hier voor de mens ook de mogelijkheid aanwezig om zijn eigen, vaak negatieve en egoïstische instelling sterker uit te leven dan in de andere godsdiensten die een vaste wet hebben.

Nu hebben wij het dan wel gehad. Er zijn nog wel honderd en één sekten te noemen. Je zou je b.v. kunnen afvragen wat het verschil is tussen de Grieks-orthodoxe kerk en de katholieke kerk. Dat is oorspronkelijk een kwestie van gezag geweest. Een verschil van primaat. Hierdoor ontstond een divergerende ontwikkeling zowel in de riten als ook in de andere gebruiken. Bijvoorbeeld: in de Griekse kerk mogen de priesters wel huwen, in de Roomse kerk niet.

Dan hebben we ook nog de Russisch orthodoxe kerk, die eigenlijk reeds onder invloed van de tsaren zich heeft teruggetrokken en dus het evenbeeld is geworden van Anglicaanse kerk. Het is een staatskerk geworden, waarbij het geloof niet veel verschilt van dat van de Grieks orthodoxe kerk. Verder hebben we nog een Ethiopische orthodoxe kerk. Hierin wordt volgens mij veel meer dan elders teruggegrepen naar de oude waarden van het christendom, maar ook hier worden ze omgevormd tot bijgeloof. Een sterk Thomisme (evangelie van Thomas) is hierin kenbaar. Bepaalde apocriefen, die door Rome worden verworpen - en wat dat betreft ook wel door alle andere christelijke kerken - worden hier als waardevol en als evangelie erkend.

Hier hebt u dan een beschouwing van een aantal wereldgodsdiensten. Mogen we uit dit alles enkele conclusies trekken? Ik meen van wel.

1. Alle wereldreligies blijken in de eerste plaats uit te zijn op het domineren van gelovigen en pas daarna - en dat meestal zeer beperkt - op het verschaffen van de mogelijkheid tot persoonlijke bewustwording aan die gelovigen.
2. Alle wereldreligies baseren een groot gedeelte van hun rechten en voorrechten op rituelen, die een magisch karakter hebben, ofschoon zij daarnaast vaak alle magie plegen te veroordelen.
3. Alle wereldreligies gaan uit van het gezag van de leraren, de verkondigers van deze religie, terwijl de inwerking Gods op de leden van de gemeenschap over het algemeen opzij wordt gezet. Enkele kleine sekten maken hierop volgens mij een uitzondering.
4. Alle wereldreligies gaan uit van machtsstructuren en proberen die machtsstructuren om te zetten in een heerschappij in de materie. Zij bekeren de mensen niet, zij proberen de mensen te dwingen in te gaan. Waarin zij ingaan, weten deze leiders van de wereldreligies meestal zelf niet. Opvallend is, dat een groot aantal ongelovigen juist voorkomt onder de verkondigers van deze godsdiensten. Het is alsof een zeker cynisme nodig is om tot een succesvolle verkondiging te komen, dan wel een enorm groot zelfbedrog. Van beide kunnen we de voorbeelden overal zien.

Ik geloof niet, dat de wereld iets beter wordt door het feit, dat er nu grote wereldgodsdiensten bestaan. Integendeel, deze wereldgodsdiensten zijn juist door hun monolithische structuur, hun enorme orthodoxie, hun bekrompenheid waarmee zij niet werkelijke noodzaken, maar alleen de door hen verkondigde en vaak ook door henzelf opgestelde waarheden verdedigen, een schade voor de ontwikkeling van de mensheid. Ik meen ten laatste, dat geen van de wereldreligies ooit een kenbaar overwegende invloed heeft gehad

op het gedrag van de mensen. En dit terwijl ze gelijktijdig zich geheel baseren op een weg, die moet worden gevolgd. Dat is een gedragslijn, die voor de mens noodzakelijk is. Als zodanig zijn de wereldreligies van weinig of geen betekenis, indien het gaat om de gedragingen van de mens. Integendeel, we zien dat de religies voortdurend weer worden vervormd, totdat ze een weerkaatsing zijn van het oorspronkelijk reeds bestaande gedragspatroon van de mens.

Dan zou ik als **eindconclusie** willen stellen:

De werkelijke betekenis van deze wereldreligies kan nooit gelegen zijn in hun uiterlijke vorm en hun huidige verkondiging. In elk van deze religies echter bestaat, zoals ik het ook over het christendom heb gezegd, een verborgen kennis: de gnosis. Wanneer deze de mens vrijelijk ter beschikking zou worden gesteld, zodat hij vrijelijk zelf zou kunnen intreden in het contact met God, in de verbinding met het ongeziene, dan zouden deze wereldgodsdiensten de mens de kans geven om zelf en bewust te streven en te werken en hierdoor een zelfstandig contact met het Goddelijke voortdurend tot uiting brengen.

Ik geloof dan ook, dat vele onvolkomenheden van de hedendaagse wereld zouden kunnen verdwijnen en dat vele onzekerheden en de enorme spanningen, waaronder de mens ook heden ten dage lijdt, zouden wegvallen.

Ik meen, dat geheimhouding en onderdrukking juist van de bijzondere lering, die echter wel bekend is maar waarvan het bestaan wordt ontkend dan wel als ketters wordt verworpen, de mogelijkheid in de weg staan – om het werk van degenen, die dergelijke godsdiensten oorspronkelijk hebben helpen stichten, althans die de leer hebben verkondigd, te rechtvaardigen.

Indien wij al datgene wat in Jezus' naam is geschied tegen hem opsommen, dan is de kruisdood voor hem een zeer milde beproeving geweest voor de schuld, die hij door zijn verkondiging, op zich heeft geladen. Datzelfde kan worden gezegd ten aanzien van elk van de andere Grootmeesters. Indien wij datgene wat in hun naam tot stand wordt gebracht, afwegen tegen hetgeen zij zelf hebben gedaan en geleden, dan blijkt dat zij eigenlijk, maar heel weinig hebben gedaan. Wij kunnen hen echter niet aansprakelijk stellen, omdat wat verkondigd wordt niet datgene is wat zij de wereld hebben gegeven.

Een groot gedeelte van de wereldreligies, het spijt mij dat ik het moet zeggen, is gebaseerd op bedrog en zelfbedrog, waardoor de mensen - bewust of onbewust - de werkelijke betekenis en de waarde van de leer ontkennen en deze vervangen door uiterlijkheden, die hun de mogelijkheid geven tot zelfverheffing.

DISCUSSIE.

• Waar kan men de werkelijke geheime leer van Jezus vinden?

De werkelijke geheime leer van Jezus is niet toegankelijk. Wij hebben er wel eens iets van verteld. De leer van Jezus gaat nl. uit van onder meer bepaalde magische begrippen uit zijn tijd. Dat impliceert dus de mogelijkheid om door het scheppen van zekere omstandigheden bepaalde krachten zich te doen

openbaren. Jezus gebruikte daarvoor een aantal heilige namen, die hij bij aanroepingen gebruikte. Hij werkte verder over het algemeen met een oriëntatie op de vier windstreken. Dat doet dus veronderstellen, dat er ook wat Egyptische elementen in die benadering aanwezig waren. Als we kijken naar de werkelijke leer, dan is het tamelijk moeilijk om die helemaal in korte tijd uiteen te zetten, maar ik kan u enkele fragmenten ervan geven.

"Het Koninkrijk Gods bestaat in de werkelijke harmonie, die je ervaart met al het levende, waardoor je in een voortdurend contact bent met God, zowel in jezelf als in het levende en God Zich kan openbaren door jou in al het levende." Dit is een grondstelling, die Jezus ook aan zijn leerlingen heeft gegeven.

"Wanneer de mens leeft en handelt, zal hij door zijn leven en handelen bepalen, of hij al dan niet het Koninkrijk Gods in zichzelf activeert. Indien hij schuldgevoelens bezit, dan zal de erkenning van het schuldig-zijn een harmonie mogelijk maken. Zolang hij echter voor zichzelf schuld verwerpt, zal hij door zijn daden en handelingen zichzelf afsnijden van elk kosmisch contact en daardoor alleen staan."

"Wanneer wij leven, dan kunnen wij de eenheid met God vinden en wij zullen dan een stoffelijke dood sterven en daarna geen enkele meer. Indien wij echter die harmonie niet vinden of niet volledig vinden, zo zullen wij voortdurend weer de stoffelijke dood moeten sterven tot het ogenblik, dat wij die harmonie hebben gevonden." Dat is in de gnostische leringen van Jezus een erkenning van de veelvuldige dood, maar ook van het veelvuldige beperkte leven zoals de mens op aarde doormaakt.

Dit zijn een paar punten. Het geheel uitwerken, zou heel erg ver voeren op deze avond. Misschien is dit reeds een voldoende toelichting.

- **Is dit hetzelfde als de Leer van de Twaalf of is dat een andere leer?**

De z.g. Leer van de Twaalf bevat een gedeelte van deze gnostische leringen, maar niet het geheel zoals ze zijn overgeleverd. Een ander deel ervan, een klein praktisch gedeelte, komt in het z.g. aanhangsel bij het evangelie van Thomas tot uiting. Er zijn dus een aantal geschriften en schrifturen, waarin deze kernleer van het christendom inderdaad wel wordt genoemd. Maar ik weet op dit ogenblik niet één geschrift te noemen waarin die leer volledig, compact en exact wordt weergegeven.

- **In de eerste eeuwen van het christendom werd de gnosis bestudeerd. Was dit inderdaad de werkelijke leer en waar kan men die vinden?**

Op het tweede gedeelte van de vraag heb ik eigenlijk al antwoord gegeven. Ik zal daar dus niet verder op ingaan. In de eerste eeuwen van het christendom werd de gnosis inderdaad bestudeerd. Dit voerde tot het stichten van een groot aantal gemeenschappen, die elk op hun eigen wijze probeerde deze verborgen leer, deze werkelijke kennis tot uiting te brengen. Het resultaat is geweest: de strijd tussen de verschillende kerkvaders, patriarchen, eindigend, met het Concilie van Nicea, waarin een aantal van deze kerkvaders in de ban werd gedaan als ketters en later zelfs nog leidde tot het vervolgen van bepaalde sekten, die probeerden een deel van de gnosis in praktijk te brengen. Dus door de organisatiedrang van de Kerk is deze uitwerking van het gnostisch christendom eenvoudig verboden en op den

duur ongedaan gemaakt. Er zijn enkele groepen geweest, die dat wel enigszins zijn blijven doen. En vreemd genoeg vinden wij binnen het christendom enkele overleveringen of teruggrijpen daarnaar. Zo zien wij b.v. in de Orde der Jezuiten een systeem voor meditatie van Ignatius van Loyola, waarin elementen naar voren worden gebracht, die inderdaad behoren tot de Geheime Leer van het christendom.

Een ander zeer eigenaardig aspect is de overigens zeer eenzijdige benadering van een deel van deze werkelijke wetenschap, die in het christendom verborgen is, in de Christian Science (Mary Baker). Het zijn echter allemaal fragmenten. Een deel ervan wordt tegenwoordig nog wel in praktijk gebracht door een zeer kleine christelijke sekte, die in het hoogland van Ethiopië zit en die vroeger enige verbreiding had tot aan het Victoriameer toe; dus ongeveer tot de bronnen van de Nijl.

Deze groeperingen hadden een bepaalde leefregel, die ook op de Geheime Leer is gebaseerd, maar langzamerhand is het innerlijk erkennen en zoeken naar resultaten toch zozeer overspoeld door allerlei uiterlijkheden, dat je ook hier niet kunt zeggen: de zaak is werkelijk in stand gebleven.

- **Hoe kan men gnosis leren en door wie? Mij dunk, dat de Geest de enige mogelijkheid is. Is dat waar?**

De geest is zeker niet de enige mogelijkheid. Ik ga nu misschien een paar gekke dingen zeggen. Er zijn op dit ogenblik oude geschriften, sommige teruggaande tot de 8e eeuw en enkele kopieën uit de 2e, de 3e eeuw na Christus, waarin een groot deel van de gnosis staat. Een deel van deze schrifturen behoren tot de bibliotheek van het Vaticaan en zijn als zodanig niet toegankelijk. Een ander deel daarvan vindt u in een klooster in de buurt van Sinaï, dat overigens wel bekend is maar waarvan de bibliotheek, die ontzettend oude werken bevat, eigenlijk nooit voldoende is onderzocht en uitgewerkt. Dan bestaan er nog enkele schrifturen, die - naar ik meen - begraven liggen in het British Museum en die niet voldoende zijn vertaald, omdat ze gedeeltelijk in het Aramees, gedeeltelijk in het vroeg Syrisch zijn geschreven. Er zijn dus wel enkele bronnen. De geest probeert de essentie van deze leer heel vaak tot uiting te brengen (ieder op zijn eigen manier natuurlijk), maar we zijn er ons van bewust dat het verkondigen van deze leer als tegenhanger van de bestaande godsdiensten een enorme strijd zou oproepen. Niet alleen een grote bestrijding van ons en van degenen die komen luisteren, maar daarnaast ook voor de mensen vaak een enorme strijd zou scheppen. Je kunt ze wel eens confronteren met de feiten, maar het is iets anders als je ze confronteert met een leer, die voor een groot gedeelte schijnt in te gaan tegen datgene wat zij in hun kinderjaren hebben geleerd. Dat kan grote psychische moeilijkheden veroorzaken en dat kunnen wij vaak omzeilen door hier niet specifiek gnosis te brengen, maar eenvoudig bepaalde waarheden en sleutels naar voren te brengen, welke door degenen die daar rijp voor zijn wel worden begrepen.

- **Moet men voldoende rijpheid hebben om van de gnosis op de hoogte te kunnen komen?**

Wat noemt u rijpheid? Soms zegt men: hij is 21 jaar en nu is hij rijp. Een ander zegt: de tekenen van vrouwelijkheid zijn kenbaar, zij is rijp. Wat is rijp? Als u bedoelt geestelijk rijp, dan is het nog heel moeilijk. Ik geloof, dat je het beter zo kunt zeggen: je kunt eerst de gnosis in je opnemen en ervaren en vanuit jezelf leven, wanneer je gekomen bent tot een voldoende loslaten van je wereld. De mens, die andere zekerheden zoekt dan de zekerheid van de God in hem, kan de gnosis over het algemeen niet goed aanvaarden en gewoonlijk ook helemaal niet verwezenlijken.

- **Moet de mensheid deze geloofsontwikkelingen niet meemaken om zelf tot een innerlijk bewustzijn te komen?**

Ik geloof niet dat deze geloofsontwikkeling, dus met de nadruk op de nu bestaande wereldgodsdiensten, noodzakelijk zijn voor de mensheid om daardoor tot bewustzijn te komen. Want als ze daartoe hadden bijgedragen, zou de mensheid veel bewuster moeten zijn. Ik geloof, dat de mens echter wel tot een innerlijke erkenning van het Hogere moet komen of hoe je het dan ook verder noemt en dat hij daarmee moet leren leven en werken; niet als iets buitengewoons, maar als iets wat een normaal deel is van zijn wezen. Indien hij dat bereikt komt hij zelf verder. Maar zolang de mensheid zich baseert op uiterlijkheden, zich wil beroepen op gezag, een soort heerschappij- of machtsdrang heeft, ja, dan kan ze met de godsdienst ook niet verder komen. Anders gezegd: er zijn heidenen, die geestelijk gezien verder ontwikkeld zijn dan volgelingen van het christendom, omdat zij leven in de blijheid van het bestaan met een natuurlijk hanteren van de krachten, die ze bovennatuurlijk en natuurlijk in zichzelf vinden en zonder eigendomsstand- en rangbegrippen te baseren op wat ze toevallig hebben of kunnen. Die personen vinden we bij de christenen ook en dan zijn ze precies hetzelfde. Ik geloof dus niet, dat je kunt zeggen dat deze godsdiensten noodzakelijke ontwikkeling zijn. Je zou volgens mij kunnen zeggen, dat elke verkondiging van een leer (dat is iets anders dan een religie) elementen bevat, die - indien de mens ze in zich kan opnemen en verwezenlijken - hem tot een hoger bewustzijn kunnen brengen. Ik zou er nog aan toe willen voegen, dat volgens mij de religie vaak het bewijs is dat de mens tot dit in-zich-opnemen-van-de-waarheid nog niet in staat is en daaraan dus een uiterlijke vorm probeert te geven, zodat hij zich aan de consequenties van de innerlijke aanvaarding kan onttrekken.

- **Hoe staat u tegenover de Vrij - Katholieke kerk, die door Leadbeather is gesticht?**

Zij is mij in vele opzichten sympathieker dan de sterk gebonden kerkgemeenschappen. Aan de andere kant meen ik, dat ook deze kerk, die overigens vaak een betere sfeer weet te creëren en daarmee ook betere geestelijke mogelijkheden schept tijdens een ritus dan vele andere gemeenschappen, toch nog de neiging heeft om sterk dogmatisch te zijn. Maar de mogelijkheid om ruimer te denken, om verder weg te denken is hier - waarschijnlijk doordat de gemeenschap kleiner is - in grotere mate aanwezig, zodat we vaak een bewustwording van geestelijke capaciteiten en

krachten binnen deze gemeenschap eerder aantreffen dan binnen andere grotere gemeenschappen. Zeker als wij verhoudingsgewijs een vergelijking maken, maar soms zou dat zelfs getalsgewijs kunnen gelden.

- **Is het zo dat er door alle eeuwen heen vertegenwoordigers zijn geweest van het Verborgen Priesterrijk?**

Ja, ofschoon het Verborgen Priesterrijk in dit verband weer een wat wonderlijke term is net als de Witte Broederschap. Ze horen eigenlijk in dit onderwerp niet thuis. Het Verborgen Priesterrijk namelijk is de kern van ingewijden, die overigens ook niet tot één wereld beperkt behoeven te zijn, welke de kern vormen van het Rozenkruis; dus van een bepaalde inwijdingsleer. Door het beroep op dit Verborgen Priesterrijk komt men in die inwijdingsleer eveneens tot een vorm van dogmatisme, die een deel van de innerlijke ontwikkeling van de mens kan afremmen. Er zijn enkele gevaren aan verbonden. We kunnen echter wel stellen, dat iets van de goddelijke waarheid, zolang er mensen zijn geweest op de wereld en zolang zij er zullen zijn, vertegenwoordigd is geweest op deze wereld. Omdat deze wereld - en dat klinkt misschien erg vroom om het zo te zeggen - deel is van het goddelijk Geheel en God zelfs in de vorm van menselijke kennis altijd mede gerepresenteerd moet zijn in de totaliteit van de mensheid.

- **Is de mensheid niet geneigd t.a.v. de religies alles in sjablonen te trekken?**

Ik zou het graag anders willen formuleren. Door sjablonen te trekken maak je schaduwbeelden. En dan kom je in de richting van de filosofie van 'wat wij zien is niet de werkelijkheid, maar slechts de schaduw, geworpen door de werkelijkheid, als ze voorbijgaat tussen de wand waarheen wij staren en het vuur van de tijd, dat voortdurend de kosmos verteert.'

Ik zou het zo willen zeggen: de mens heeft de neiging om die delen van de werkelijkheid, die voor hem niet aanvaardbaar zijn, niet te zien en de onvolledige erkenning van de wereld, die hij kan bevatten als een kosmische waarde buiten zich te projecteren en dan erkenning daarvan te eisen door anderen. De mens projecteert dus zijn God, zijn eeuwige waarheid en dergelijke niet op grond van een innerlijke erkenning, maar op grond van een oriëntatie tegenover een wereld, die hij gedeeltelijk verwerpt.

- **Hebben alle godsdiensten in wezen niet iets in zich om de mens erop attent te maken, dat hij in zichzelf moet gaan zoeken?**

Ik ben het daar niet mee eens. Als u spreekt over de leringen, dan zeg ik: ja. Elk van de leringen - of we nu gaan naar het hindoeïsme of naar één van de andere godsdiensten - zegt steeds weer dat de mens in zich de openbaring moet vinden. Het is iets wat zich hoofdzakelijk in jezelf afspeelt. Daar is de verwijzing naar het innerlijk proces wel degelijk aanwezig. Maar zodra we te maken krijgen met een wereldgodsdienst, is het iets anders. Dan wordt er van de mens een aanvaarding van waarden gevraagd, die door anderen zijn gesteld en wordt hen elk denken, dat tegen die waarden zou ingaan, a.h.w.

verboden. Het wordt zondig verklaard, het wordt verworpen. En dan krijgen we de meest krankzinnige dingen.

Ik heb opzettelijk het Jodendom niet genoemd, omdat het religieus beschouwd een betrekkelijk kleine groep is. Maar als we kijken naar het judaïsme, dan realiseren we ons wel degelijk dat we hier op den duur te maken hebben met de Mozaïsche Wet en de waarheid omtrent de ene God, die langzaam maar zeker begraven zijn onder de interpretaties en de menselijke wetten. En dan vind je ook hier weer de noodzaak om te kiezen. Wil je de Thora aanvaarden zoals ze is, die zien als de letterlijke waarheid waarnaar je moet leven of wil je in vrijzinnigheid je eigen baan trekken? Maar dan ben je eigenlijk niet meer trouw aan het geloof. Dat is nu eenmaal een conflict. Dat zien we in alle kerken. De Joden zijn de voorgangers van de christenen. Ze zijn a.h.w. familie van de christenen, want Jezus was een jood. Wie heeft de joden feller vervolgd dan de christenen? Misschien kun je zeggen; in de familie wordt de haat vaak het felst beleefd. Maar het is toch wel opvallend dat deze joden, die het merendeel van hetgeen waarop zich de kerk in de vroege middeleeuwen baseerde zelf verkondigen, zelf geloven. Behalve dan dat ene: dat Jezus de zoon van God is, dat hij de Messias is. Dat was toen het enige punt van werkelijk verschil. Deze joden werden vervolgd door de Broeders van het Geloof: de Inquisitie, zoals men hen wel noemde. De Inquisitoren waren de ondervragers. Zij waren de behoeders van de waarheid en waardigheid van het geloof en de redders van afgedwaalde zielen!

- **Dat is nu nog zo.**

Deze instelling bestaat nog, alleen zijn haar methoden wat verfijnder geworden. Ik breng dit naar voren om u duidelijk te maken dat we het geloof niet zonder meer als een weg kunnen zien. Dat we niet kunnen zeggen: elk geloof heeft toch wel iets waardoor we tot de waarheid komen. Elk geloof geeft ons een basis waaraan we ons kunnen vasthouden om te beginnen, maar zodra wij verder willen komen, wordt datgene waaraan we ons vastklampen onze vijand, die ons wil beletten verder te gaan. Een van de meest bekende stellingen, die door sommigen bij ons wel worden aangehangen, is dan ook deze: de wereldreligies zijn de krukken voor degenen die niet op eigen benen kunnen staan. Maar als je zelf kunt staan, moet je je krukken wegwerpen. Dat zeg ik er nog bij.

- **Dus, je moet geen godsdienst hebben.**

Je moet een geloof hebben, geen godsdienst. Maar het treurige is dat de meeste mensen wel een godsdienst hebben maar geen geloof.

- **Maar is de eigenlijke betekenis van het woord godsdienst niet God dienen?**

Daar is het inderdaad van afgeleid. Maar hoe dien ik God? Ik kan God slechts dienen door God waar te maken zoals Hij in mij leeft. Dat is de werkelijke verhouding die ik heb met het Hogere. Ik kan het waar maken

voor zover het in mij bestaat en erkenbaar wordt. Maar een godsdienst is in feite vaak geworden tot een soort handelshuis waar je door het brengen van bepaalde offers van God bepaalde diensten kunt verkrijgen. Ik wil niet gemeen zijn en zeggen, dat het alleen bij de katholieken zo was. Maar ik wil u er wel aan herinneren, dat je vroeger aflaten voor je zonden kon kopen. En als je genoeg betaalde, kon je wel een paar jaar hellepijn vooruit kopen, die je nog niet verschuldigd was, want dan had je wat meer ruimte als er iets noodzakelijks kwam. Laten we niet vergeten dat dat overal was, zelfs in Egypte. In Egypte was het noodzakelijk om je te reinigen van bepaalde fouten en zonden. Daarvoor had je gewijd water nodig. En u kunt het geloven of niet, maar daarvoor waren de eerste automaten ontworpen op dat terrein. Je gooide er iets van waarde in (dat was dan je offer) en dan kwam er een plons gewijd water uit (als ze geen gewijd water hadden dan plonsden ze er zo wel in) en daarmee besprenkelde je je en was het goed. Dat was trouwens een van de dingen die ook de Romeinen hebben overgenomen.

Er heeft zelfs een orakel bestaan dat automatisch functioneerde. Het stond nabij Alexandrië in een park, dat aan een aantal goden was gewijd. Daar stond een fontein waarvan het water licht zuurhoudend was. Nu waren er priesters, die op bladeren allerlei dingen schreven (voorspellingen of mooie spreuken), die altijd uitkwamen. Als je dan opzij in de fontein een munt gooide, dan tikte die van onder tegen een houtje aan en daardoor werd er een blad opgewipt. Dat blad greep je dan, want het was voor jou bestemd. Je moest dat door het water van de fontein heen halen en dan kon je lezen wat erop stond. Zo mooi was dat. Ik wil maar zeggen: dat is godsdienst. Geloof is weer iets anders.

- **De eerste predikers hadden een soort verlossing van de mens beloofd. Hoe komt het nu dat wij dit ervan gemaakt hebben. Is dat onmacht, onkunde van de mens? Zijn de religies te vroeg gekomen?**

Nee, de religies zijn niet te vroeg gekomen. Ze zijn altijd wel op tijd gekomen, meen ik, om een bepaalde omwenteling mogelijk te maken. Maar het jammere is dit: als zo'n religie wordt gebracht, dan wil ze de mens verlossen van datgene waaraan hij vaak geestelijk en materieel gebonden is. Maar dan zeggen de mensen over het algemeen: als ik nu vrij ben, dan moet ik een ander ook vrij laten. Zelf vrij zijn wil iedereen, maar een ander vrij laten, valt hem zwaar. Daardoor zijn degenen, die de vrijheid verkondigen en misschien ook wel proberen die vrijheid waar te maken, geneigd om anderen die vrijheid ten dele te ontnemen; dus in de plaats van het gebod het verbod te zetten. Dat is iets wat je eigenlijk bij alle mensen ziet. Vergelijk het nu eens met de godsdienst; gaat u gewoon eens kijken bij de politieke partijen. Hoe vaak zoeken zij niet naar het antwoord op een en hetzelfde probleem, maar ze willen het antwoord dat een ander geeft niet aanvaarden, omdat ze het zelf niet hebben gegeven. En dat vindt u eveneens bij de kerken. Het is een emotionele onmacht, omdat het vinden van vrijheid pas daar mogelijk is waar je eerst leert vrij te laten.

- **En je jezelf bekoort.**

Ik geloof niet dat je jezelf bekoort. De mens bekoort zichzelf doorgaans met datgene wat hij niet zou willen hebben, indien hij het had. Ik geloof, dat het juist een kwestie is van jezelf aanvaarden. Om aan vrijheid te beginnen moet je eerst aanvaarden wat je bent. Afstand doen van al je illusies, van al je pretenties. En dan moet je leven met wat je bent in overeenstemming met wat je innerlijk als hogere waarheid erkent. Dat is voor de meeste mensen zo ontzettend lastig. Het doet mij denken aan een dame die zei: "Ach, ik wil wel een striptease doen, maar één ding: alle mannen moeten zich dan omdraaien en naar de muur kijken." Zo is het met de mens ook. Hij zegt: ik wil de waarheid omtrent mijzelf heus wel erkennen, als niemand kijkt. Maar zodra hij dat nu openlijk moet waar maken, moet leven volgens wat hij is met al zijn onvolkomenheden, met al zijn niet beantwoorden aan de verwachtingen, die anderen van hem misschien hebben, zo goed als met zijn eigen innerlijke waarheid, dan durft hij het niet aan. En omdat hij het niet aandurft, trekt hij onmiddellijk een scheidsmuur op tussen zichzelf en anderen. En daarmee zijn we dan weer terecht gekomen in de rangen, de standen en wat dies meer zij. Ik vind dit ook zo vreemd: volgens veel mensen is tegenwoordig een onbekwame woordverdraaier belangrijker en in stand veel hoger dan een zeer bekwame draaier van metalen.

- **Zou men kunnen zeggen, dat b.v. Jezus en de Boeddha eigenlijk gekomen zijn om een gedachte te brengen en a.h.w. te proberen hoe de mensheid daarop reageert?**

Neen. Als u het geen oneerbiedige vergelijking vindt: ze zijn gekomen als de mensen van de A.N.W.B., die een wegwijzer komen zetten aan een nieuwe snelweg. Maar de meeste mensen zijn zo gewend aan het oude traject, dat ze eenvoudig de snelweg niet willen gebruiken. Zij zijn dus gekomen om een weg te brengen. Het is geen leer, het is een weg. Een weg, die je moet gaan.

Boeddha verkondigt het Pad. Jezus verkondigt de Weg, als hij zegt: "Ik ben u de Weg en de Waarheid." Hij zegt niet: ik ben u de leer, het gezag. Neen, ik ben u de Weg en de waarheid. Zelfs Mohammed merkt op een gegeven ogenblik op - dat is wanneer hij terugkomt uit zijn droom waarin hij naar de zevende hemel is opgestegen. "Ik ben daar gegaan, opdat gij daar kunt gaan in mijn voetsporen." Hij zegt helemaal niet; Ik zal jullie daar wel even brengen. Hij zegt: Ik heb de weg getoond en dan kunnen jullie er achteraan gaan, want dat heeft de Engel mij gezegd. Ik meen, dat dat kentekenend is. Degenen, die een leer brengen, maken een weg mogelijk. En enkelen willen die weg inderdaad gaan. Maar voor de meesten is het een weg, die zo ver afwijkt van alle gebruiken, die zo eenzaam is, dat ze eenvoudig de moed niet hebben om eraan te beginnen.

- **Weten die grote krachten dat dan niet dat ze komen?**

Natuurlijk weten ze dat wel. Maar ze zeggen zo: als die weg er niet is, komt er niemand en nu zullen er misschien toch vele komen. En het vreemde is, dat wat Jezus heeft gebracht op aarde inderdaad voor velen tot een snellere geestelijke evolutie heeft gevoerd. Maar het eigenaardige daarbij is, dat velen van hen juist evolueerden, omdat ze de godsdienst op een gegeven ogenblik

minder belangrijk achtten en dus van hun innerlijk uitgingen en de rest alleen maar beschouwden, als een lege vormdienst. Bij de boeddhisten is dat precies hetzelfde. Zelfs bij de islamieten kunnen wij een aantal personen aanwijzen, die inderdaad zijn gekomen tot een zeer snelle en hoge bewustwording. Maar zij hebben dan ook niet gezegd: dat is de wet en dat is de rite en de noodzaak om zus te bidden en zo te doen. Zij hebben gezegd: dit is de waarheid en daardoor is dat voor mij God.

- **Houdt dat de spreuk in: Niet alleen zij, die mijn woorden spreken maar zij die mijn daden doen, zullen het Koninkrijk beërven?**

Het is niet “alleen zij”, het is “niet zij, die mijn woord spreken, doch zij, die mijn daden volgen, zullen ingaan.” Het is een vrije variant. Jezus, heeft het niet letterlijk zo gezegd. Maar Jezus was ook een heel verstandig man. Hij wist dat je een hele hoop waarheden niet hardop kunt zeggen. Hij was dus wijzer dan ik!

SLOTWOORD.

Wij zijn nu bezig geweest om kritisch - dat was de door u gestelde eis, vergeet u dat niet! - de wereldgodsdiensten te beschouwen. Kritiek geven is altijd erg gemakkelijk. Wat kun je daartegenover stellen? Ik geloof, dat we dat ook moeten doen. Wij kunnen niet volstaan met een eenvoudig afwijzen zonder meer. Nu heb ik het volgende ontdekt in mijn waarnemingen en ik weet mij op vele punten daarvan gesteund door de belevingen en waarnemingen van anderen, daarom durf ik ze u voorleggen als een soort alternatief.

Als we leren dat het beseffen van iets al de helft betekent van de poging om het waar te maken, dan is het toch niet belangrijk meer dat we uiterlijke vormen kennen. Het is niet belangrijk, of we nu wel of niet naar de kerk gaan. Het is belangrijk, of we - hoe dan ook of waar dan ook- onze eenheid met God vinden. Niet op een wijze waardoor wij onszelf verheven voelen, maar op een wijze waardoor wij waar kunnen maken dat God in ons leeft.

Het is voor menig mens misschien gemakkelijker lid te zijn van de een of andere kerk, te behoren tot een religieuze gemeenschap of zelfs zonder dat op te gaan in de sfeer, die door bepaalde rituelen kan worden gewekt. Wij behoeven daartegen geen bezwaar te hebben. Maar wij moeten wel bereid zijn te beseffen dat het niet de sfeer is die je wekt, maar het resultaat dat voor jou ontstaat door je vertoeven in die sfeer dat bepalend is.

De mensen schijnen te denken dat God en de goddelijke waarden buiten deze wereld bestaan. Ik geloof, dat God pas werkelijk kenbaar voor ons is, indien Hij ook dóór ons kenbaar wordt. Met andere woorden: als we iets op aarde kunnen manifesteren van datgene wat wij verkondigen.

Een van mijn grote bezwaren tegen allerlei pretenties van religies is wel, dat ze vertellen over de wonderen die door hun stichter zijn gedaan, terwijl, ze zelf die wonderen niet durven of niet willen herhalen. Ik meen, dat wat de mensen wonderen noemen niets anders is dan een wetmatigheid die uit God voortkomt. Ik meen, dat onze innerlijke harmonie voldoende zou moeten zijn om ook deze goddelijke wetten dóór ons tot uiting te laten komen. En dan

genezen wij zieken en kunnen we de zielen verheffen en blij maken. Dan kunnen wij de waarheid zeggen en wij kunnen zelfs profeteren als het nodig is.

Ik geloof, dat in uw wereld de mensen teveel zoeken naar zekerheid. Ik meen, dat de waarde die de godsdienst voor een mens heeft, al teveel ontleend moet worden aan zijn behoefte om toch vooral zeker te zijn. Maar ik geloof ook, dat de bewustwording geen zekerheid is, eerder het avontuur, het je voortdurend storten in het onbekende, zodat je wereld steeds kan groeien en je zelf steeds beter en anders kunt worden.

Zekerheid betekent het limiteren van je mogelijkheden en je ervaringen. Bewustwording betekent juist, het voortdurend uitbreiden van je mogelijkheden en je ervaringen.

Je moet altijd weer een keuze doen. Een religie kan een aardige basis zijn, maar degene die pretendeert universitair onderwijs te genieten, terwijl hij in feite in de kleuterklas zit, is een dwaas. En degene, die meent dat hij op grond van theologische betogen een goddelijke waarheid op aarde manifest kan maken, is volgens mij ook een dwaas. Want God kan Zichzelf bewijzen. Het is geen pretentie, als wij aan God vragen; maak U waar.

Jezus heeft steeds weer de Vader gevraagd om Zich waar te maken. De apostelen hebben dat ook gedaan. De Boeddha heeft de grote Kracht vele malen kenbaar gemaakt. Zelfs Mohammed heeft ook wonderbaarlijke dingen gedaan, bepaalde profetieën uitgesproken. Waarom zouden wij dit niet kunnen doen, als we het Pad gaan van de verkondiger in plaats van ons vast te klampen aan het onbekwame napraten van wat eens is geweest. Is dit een bewijs voor alle tijden?

Wij kunnen zeggen dat God de wereld in zes dagen heeft geschapen. Hij is er dus slechter aan toe geweest dan de hedendaagse mens; die begint aan een 5-daagse werkweek. Maar we kunnen dat niet bewijzen. Wij kunnen wel spreken over een aantal perioden, die in de wordingsgang van de aarde van belang zijn geweest. Als wij geloven in een God, die de wereld in zes dagen heeft geschapen, dan moet die God dat maar eens waarmaken; dan moet dat in die wereld terug te vinden zijn.

Ik heb een bezwaar tegen de neiging enerzijds om dingen in het geloof te verwerpen omdat ze in het geloof staan, maar anderzijds ook om bepaalde stellingen te handhaven – ondanks tegengesteld bewijs - omdat ze in het geloof staan. Veel van hetgeen er b.v. in het Oude Testament staat over de historische feiten is bewijsbaar. Het is wonderlijk maar waar. De ruïnen spreken. De opgravingen maken duidelijk dat er heus geen overdrijving bij was. Dat Salomo inderdaad meer dan 2000 strijdwegens had. Men heeft de stallen gevonden. Dat er kopermijnen waren. We kunnen zelfs bewijzen dat de joden op een gegeven ogenblik zijn doorgedrongen tot diep in Eritrea. Al die dingen kunnen we aantonen, dat is gewoon waar. Maar aan de andere kant vind ik het dan dwaas dat je zegt; God heeft de wereld zo lang geleden geschapen. Ik heb de jaren opgeteld die in de bijbel staan. En dan vinden we ergens een geraamte van een dinosaurus, die volgens de koolstofproeven nog veel ouder is.

Je moet, meen ik, zien dat geloof niet een geloof in feiten behoeft te zijn. Het is juist een geloof in datgene wat nog niet feitelijk aantoonbaar is en dat door ons aantoonbaar wordt. Dat is het bezwaar dat ik tegen zovele godsdienstige groepen, groeperingen en sekten heb. "Dit is onze leer, dus is het waar." Ik zou het anders zeggen: het is waar, dus moet er in onze leer iets te vinden zijn, waardoor we die waarheid ook kunnen beleven. En als het niet aanwezig is, dan blijft het toch waar en moeten wij een waarheid in onszelf zoeken, waardoor we die leer kunnen uitbreiden totdat ze wel alle feiten bevat.

Ik meen, dat al teveel wereldgodsdiensten uitgaan van het feit dat zij bestaan om de mens te leiden. Met andere woorden: de mens bestaat voor de wereldgodsdiensten. Dat is niet waar. De wereldgodsdiensten en elke leer en elke kracht bestaan voor de mens, opdat die mens zichzelf worde, opdat hij uit zichzelf groeit tot een besef en een eenheid met het Hogere. En pas indien we dat kunnen accepteren, allemaal, zijn de wereldgodsdiensten geen bezwaar meer. Maar dan zijn ze ook niet meer zoals ze nu zijn; de molenstenen om de hals van velen, die hunkeren naar bewustwording, maar verzinken in steeds troebeler water van theologisch conflict. En daarmee meen ik de stelling nog even voor u te hebben afgerond.